ĠESU JFEJJAQ LIL OMM IL-MARA TA' XMUN (MK 1:29-34)

Fr Martin Micallef OFMCap

Wara r-rakkont tas-sejħa tal-ewwel dixxipli, San Mark jagħtina ġurnata li tinawgura l-ministeru ta' Ġesù (Mk 1:21-39). Din il-ġurnata tibda f'jum is-Sibt filgħodu permezz ta' miraklu li bih Ġesù jfejjaq raġel maħkum minn spirtu ħażin fis-sinagoga (v.21).[1] Il-ġurnata titkompla bil-fejqan ta' omm il-mara ta' Xmun. Fi nżul ix-xemx, imbagħad, inkomplu naqraw kif in-nies bdew jieħdu l-morda quddiem Ġesù sabiex ifejjaqhom (v.32). Huwa biss fil-v.35 li San Mark jindika l-bidu ta' jum ieħor.

Il-kuntest ta' dan il-jum jinkludi l-ewwel, is-sinagoga; imbagħad id-dar; u wara post mwarrab jew deżert. Nistgħu ngħidu għalhekk li hemm dialettika pubblika u privata f'dan il-moviment ta' Ġesù fejn dak tal-ewwel, jiġifieri, id-dehra pubblika ta' Ġesù, toħloq pressjoni fuq tat-tieni, jiġifieri fuq il-ħajja privata tiegħu.[2]

F'dan l-artiklu sejrin nikkonċentraw fuq il-qalba ta' dan il-jum ta' Ġesù, jiġifieri fuq dak li jiġri fid-dar ta' Xmun u Indrì, meta Ġesù fejjaq lil omm il-mara ta' Xmun. Se nħarsu lejn l-elementi li jiffurmaw dan l-episodju qasir li nsibu fil-bidu nett tal-ministeru ta' Ġesù sabiex b'hekk inkunu nistgħu napprezzaw aktar it-teoloġija tal-Evanġelista San Mark ippreżentata lilna f'forma ta' narrattiva.

Fid-dar ta' Xmun u Indrì

L-episodju li nsibu f'Mk 1:29-34 jibda b'nota li fiha l-Evanġelista jinfurmana li hekk kif Ġesù temm dak li kellu jagħmel fis-sinagoga ta' Kafarnahum f'jum is-Sibt, "Ħarġu mis-sinagoga u baqa' sejjer ma' Ġakbu u Ġwanni għand Xmun u Indrì" (v.29). Ġesù, mela, jinsab fil-preżenza tal-ewwel erba' dixxipli li huwa kien għadu kemm sejjaħ sabiex jimxu warajh.[3] Dawn l-erba' dixxipli jerġgħu jidhru flimkien f'Mk 13:3 fil-bidu tad-diskors eskatoloġiku ta' Ġesù, filwaqt li Pietru, Ġakbu u Ġwanni jissemmew flimkien f'5:37 fl-episodju tal-miraklu tal-qawmien tat-tifla ta' Ġajru, fl-episodju tat-Trasfigurazzjoni (9:2) u fl-episodju tal-agunija ta' Ġesù fil-ġnien (14:33).

Il-fatt li San Mark jinfurmana li Ġesù mar "għand Xmun u Indrì", jiġifieri, fid-dar tagħhom, toħloq ftit tal-problema. Dan minħabba li fi Ġw 1:44 naqraw li Pietru u Indrì kienu minn Betsajda u mhux minn Kafarnahum. Xi studjużi jippruvaw jagħtu tweġiba għal din il-problema billi ssuġġerew li minħabba li Xmun u ħuh Indrì kienu sajjieda, huma faċilment setgħu kellhom aktar minn dar waħda. Studjużi oħrajn iżommu li wara li Pietru iżżewweġ, seta' mar joqgħod f'Kafarnahum. Diffiċli nkunu nafu dan.[4] Dak li l-aktar hu ovvju huwa, li mis-sinagoga ta' Kafarnahum għad-dar ta' Pietru ma jidhirx li kien hemm wisq bogħod. Tal-inqas din hija l-impressjoni li jagħtina San Mark meta fil-bidu ta' dan ir-rakkont

jinfurmana hekk: "Ħarġu mis-sinagoga u baqa' sejjer ma' Ġakbu u Ġwanni għand Xmun u Indrì" (1:29).

Hawnhekk it-traduzzjoni tal-*Għaqda Biblika Maltija* tħalli barra kelma importanti fit-test Grieg. Il-kelma bil-Grieg hija *euthus* li tfisser 'minnufih' jew 'bla telf ta' żmien.' Fl-ewwel Kapitlu ta' San Mark, din il-kelma tintuża tmien darbiet: f'Mk 1:10 naqraw: "U minnufih hu u tiela' mill-ilma ra s-smewwiet jinfetħu"; f'1:12 "Imbagħad minnufih l-Ispirtu ħarġu fid-deżert"; f'1:18 "U minnufih telqu x-xbiek, u marru warajh"; f'1:20 "U minnufih sejħilhom"; f'1:21 "Minnufih, f'jum is-Sibt, daħal fis-sinagoga u qagħad jgħallem"; f'1:23 "U minnufih ikun hemm fis-sinagoga tagħhom raġel bi spirtu ħażin"; f'1:29 "Minnufih malli ħareġ mis-sinagoga"; u f'1:30 "omm il-mara ta' Xmun kienet fis-sodda bid-deni, u minnufih qalulu biha."

L-użu tal-kelma 'minnufih' f'dan l-ewwel Kapitlu ta' San Mark jagħti sens ta' urġenza f'dak li jkun qed jiġi rrakkuntat. L-użu ripetut ta' din l-istess kelma juri wkoll sens ta' progress mgħaġġel fl-episodji li nsibu fil-bidu nett tal-ministeru ta' Ġesù. Fil-każ tagħna, donnu kien hemm ċerta urġenza sabiex mis-sinagoga, Ġesù akkumpanjat mill-ewwel erba' dixxipli, 'minnufih' imur fid-dar ta' Xmun u Indrì.[5]

Id-dar [bil-Grieg: *oikian*] hija tema importanti f'San Mark u tissemma tant drabi bħala l-post fejn Ġesù jkompli jiltaqa' mad-dixxipli weħidhom. Per eżempju, f'Mk 7:17 naqraw: "Meta ħalla n-nies u daħal *id-dar*, id-dixxipli tiegħu staqsewh fuq il-parabbola"; f'Mk 9:28 naqraw: "Meta mbagħad Ġesù raġa' daħal *id-dar*, id-dixxipli tiegħu staqsewh rasu u rashom: "Għaliex ma rnexxilniex inkeċċuh?"; f'Mk 9:33 naqraw: "Waslu Kafarnahum, u meta kienu *d-dar* staqsihom: 'X'kontu qegħdin titħaddtu bejnietkom fit-triq?"; f'Mk 10:10 naqraw: "Xħin daħlu *d-dar* id-dixxipli reġgħu staqsewh fuq dan, u hu qalilhom..."

Xi studjużi huma tal-fehma li dawn ir-referenzi kollha 'għad-dar' f'San Mark imorru lura għas-silta tagħna, u allura xi studjużi identifikaw din id-dar li tissemma, mad-dar ta' Xmun u Indrì f'Kafarnahum li tissemma f'dan l-episodju fil-bidu tal-ħajja pubblika ta' Ġesù. Iżda dan ma jidhirx li hu l-fatt. Ir-referenza għad-dar fis-siltiet l-oħra tidher li hija motiv miżjud mill-Evanġelista San Mark bħala mod kif jitkellem fuq laqgħat privati li Ġesù kien ikollu mad-dixxipli meta

kienu jħallu l-folla.[6] Fid-'dar' id-dixxipli weħidhom setgħu jistaqsu lil Ġesù jew jiġu mistoqsija minn Ġesù (9:33).

Omm il-mara ta' Xmun

Wara d-dettalji li mis-Sinagoga ta' Kafarnahum jeħduna fid-dar ta' Xmun u Indrì, naqraw: "Issa omm il-mara ta' Xmun kienet fis-sodda bid-deni, u malajr qalulu biha" (1:30). Hawnhekk tissemma biss omm il-mara ta' Xmun imma mhux il-mara ta' Xmun. Ninnutaw li din il-mara hija msemmija bla isem: karatteristika tipika ta' San Mark li biha jippreżenta n-nisa nvoluti f'erba' episodji ta' fejqan: jiġifieri fl-episodju ta' omm il-mara ta' Xmun (1:29-31); tal-mara bit-tnixxiegħa tad-demm (5:25-34); tat-tifla ta' Ġajru (5:21-24.35-43); u tat-tifla tal-mara Sirofeniċja (7:24-30).

Lanqas ma nsibu referenza għar-raġel ta' omm il-mara ta' Xmun. Dan in-nuqqas jista' jimplika li din il-mara kienet armla, għaliex in-nisa ħafna drabi kienu jiġu identifikati permezz ta' isem ir-raġel tagħhom. Mhemmx lanqas referenza għal bint il-mara, jiġifieri, għall-mara ta' Xmun, li lanqas isimha ma jgħidilna x'kien l-Evanġelista.

Li nafu fuq din il-mara nafuh minn referenza qasira li nsibu f'1 Korintin 9:5 fejn tissemma l-mara ta' Xmun bħala dik li kienet takkumpanjah fil-vjaġġi missjunarju tiegħu. Hekk naqraw f'din l-Ittra: "Ma għandniex id-dritt li jkollna mara nisranija magħna bħall-appostli l-oħra u l-aħwa tal-Mulej u Kefa?" Il-fatt li f'dan l-episodju tissemma omm il-mara ta' Xmun jurina li skont San Mark, Pietru kien diġà miżżewweġ meta Ġesù sejjaħlu sabiex jimxi warajh. Klement ta' Lixandra jinfurmana li kien jaf saħansitra li l-mara ta' Pietru mietet martri.[7]

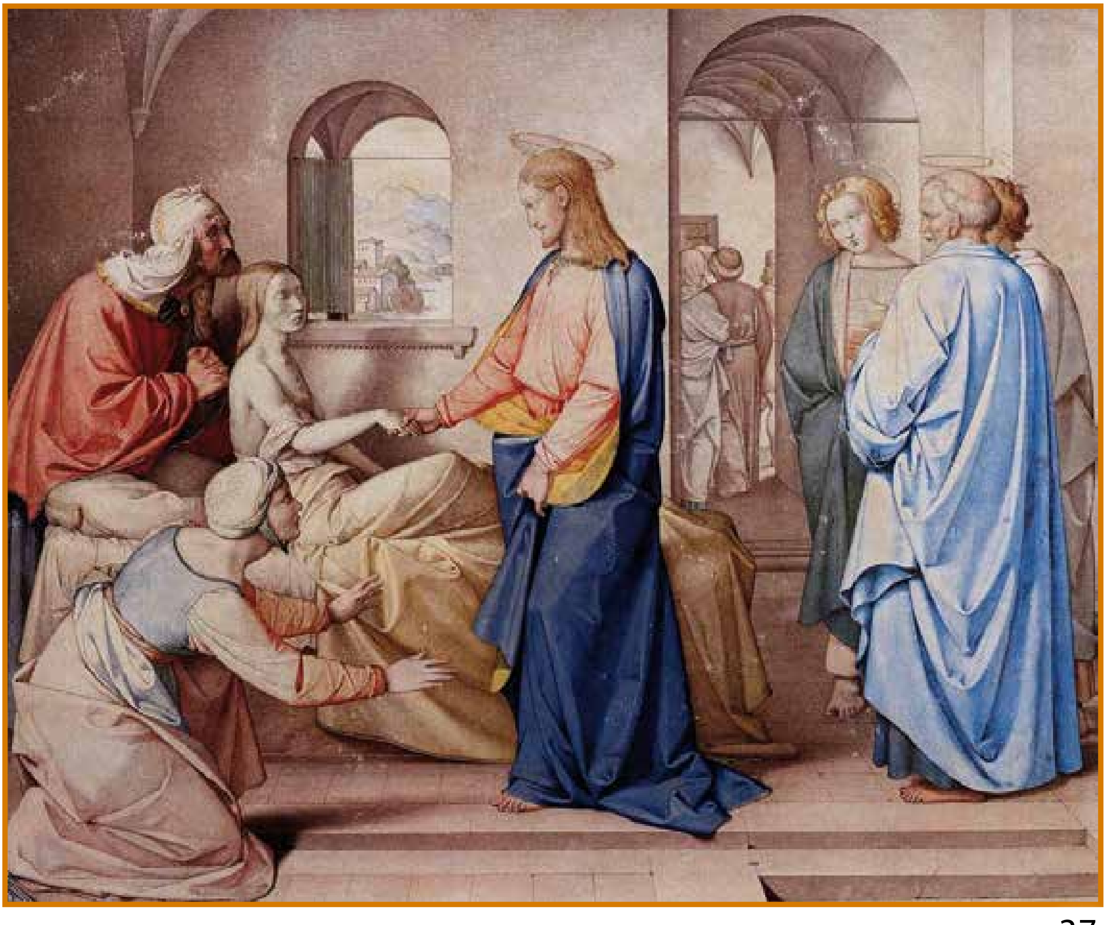

Il-fejqan ta' omm il-mara ta' Xmun, huwa l-ewwel fis-serje ta' tmien narrativi ta' fejqan, li nsibu fl-Evanġelju skont San Mark. L-ewwel, għandna dan il-miraklu ta' omm il-mara ta' Xmun (1:29-31). It-tieni, il-fejqan ta' raġel lebbruż (1:44-45). It-tielet, il-fejqan ta' raġel mifluġ li niżżluh mis-saqaf (2:1-12). Ir-raba', il-fejqan ta' raġel b'idu niexfa (3:1-5). Il-ħames, il-fejqan tal-mara bit-tnixxiegħa tad-demm (5:24-34). Is-sitta, il-fejqan tar-raġel trux u mbikkem (7:31-37). Is-seba', il-fejqan tar-raġel agħma f'Betsajda (8:22-26). It-tmienja, il-fejqan tal-għama ta' Ġeriko (10:46-52).[8]

Tajjeb ninnutaw ukoll li hemm xebh kbir bejn l-episodju tal-fejqan ta' omm il-mara ta' Xmun mal-episodju tal-qawmien tat-tifla ta' Ġajru: it-tnejn iseħħu f'dar (1:29; 5:39); fiż-żewġ episodji Ġesù jaqbad lill-mara u lit-tifla minn idejhom (1:31; 5:41); u f'kull każ l-ikel jiġi servut (1:31 b'mod impliċitu; 5:43 b'mod espliċitu).

Qabadha minn idha

L-Evanġelista San Mark jirrakkonta l-miraklu permezz ta' vers wieħed biss, il-vers 31, fejn naqraw hekk: "Resaq lejha, qabadha minn idha u qajjimha. U d-deni ħalliha, u bdiet isservihom."

L-ewwel dettal li nsibu f'dan il-vers u li tajjeb nieqfu fuqu huwa l-fatt li Ġesù 'resaq' lejn din il-mara marida. Dan il-verb, bil-Grieg: *proselthon*, jintuża spiss f'San Mattew, fil-fatt jintuża 51 darba, filwaqt li San Mark jużah biss erba' darbiet.[9] Fil-każ tagħna, din hija l-unika darba li s-suġġett ta' dan il-verb huwa Ġesù nnifsu li resaq lejn din il-mara.

It-tieni verb li jintuża fil-v.31 huwa '*qabadha* minn idha.' Fl-Evanġelju skont San Mark insibu serje ta' mirakli li fihom Ġesù jagħmel kuntatt fiżiku mal-persuna marida. Biex nagħtu xi eżempji nsemmu 1:41, "Ġesù medd idu fuqu [il-lebbruż], *messu* u qallu: 'Irrid, kun imnaddaf.'" F'5:23 nsibu kif Ġajru jitlob lil Ġesù: "Binti ż-żgħira waslet fl-aħhar; ejja *qiegħed idejk fuqha*, ħalli tfiq u tgħix." Aktar tard naqraw kif Ġesù "*qabdilha* idha, u qalilha: 'Talitha, qum!' jiġifieri, 'Tfajla, qiegħed ngħidlek qum" (v.41). F'7:32 naqraw "u ġabulu wieħed, trux u mbikkem, u talbuh iqegħedlu idu fuqu." Imbagħad Ġesù "*daħħal* subgħajh f'widnejh, u *messlu* lsienu bir-riq tiegħu" (v.33). F'8:22 naqraw: "Waslu Betsajda, u ħadulu quddiemu raġel agħma u talbuh imissu." Lil dan, Ġesù "ħadu barra mir-raħal,

beżaqlu f'għajnejh, *qiegħed idejh fuqu* u staqsih: 'qiegħed tara xi ħaġa?'" (v.23). Lit-tifel li kellu fih xitan, wara li x-xitan iħabbtu ħafna u jħallih kważi mejjet, naqraw kif Ġesù "*qabdu minn idu* u qajmu, u hu waqaf fuq saqajh" (9:27).

Hekk ukoll naqraw episodji li fihom huwa l-marid li tinbet fih jew fiha x-xewqa li jmissu lil Ġesù. Hekk, per eżempju, f'5:28 il-mara li kienet ilha tbati bit-tnixxiegħa tad-demm tgħid: "jekk *immiss* imqar il-mantar tiegħu nkun imfejqa." Hekk ukoll f'6:56 naqraw: "Kull fejn kien jidħol, fi rħula, bliet, jew kampanja, kienu jqiegħdu l-morda fil-pjazez u jitolbuh iħallihom *imissu* mqar tarf il-mantar; u dawk kollha li kienu *jmissuh* kienu jfiequ."

Hekk ukoll, mela, f'dan ir-rakkont ta' omm il-mara ta' Xmun, naqraw kif Ġesù "qabadha minn idha u qajjimha." Ir-regoli tar-Rabbini Lhud ma kinux jippermettu li min iżur lill-marid joqgħod bilqiegħda fuq is-sodda jew fuq is-siġġu; minflok huwa kellu jibqa' bil-wieqfa jew inkella joqgħod fuq l-art.[10] Imma hemm xi ħaġa aktar minn hekk: Rabbi rispettat ma kienx se jaqbad mara minn idejha. Għalkemm hemm eżempji ta' Rabbi li jieħdu l-id ta' raġel ieħor u jfejqu b'mod mirakuluż, m'għandniex eżempji ta' Rabbi li jagħmel hekk ma' mara u wisq aktar f'Jum is-Sibt![11]

U bdiet isservihom

It-tielet verb li jissemma fil-vers 31 huwa "u qajjimha." Dak li hu interessanti hawnhekk huwa li l-verb 'qajjimha' , bil-Grieg: *egeiren*, huwa verb użat spiss minn San Mark fir-rakkonti ta' fejqan. Hekk, per eżempju, lir-raġel li niżżluh mis-saqaf, Ġesù jgħidlu: "*Qum*, u aqbad friexek u mur lejn darek" (2:11); lir-raġel b'idu niexfa, Ġesù jgħidlu: "*Qum*, ejja fin-nofs" (3:3); u lill-għama ta' Ġeriko, in-nies qalulu: "Agħmel il-qalb! *Qum*, qiegħed isejjaħlek" (10:49).

Ir-reazzjoni tal-mara għal dak li Ġesù għamel magħha kienet li "qamet isservihom", bil-Grieg: *diakonei autois*. San Mark juża l-verb 'taqdi' fil-bidu u fl-aħħar tal-Evanġelju tiegħu permezz ta' episodji li fihom insibu preżenza femminili. Fil-bidu tal-Evanġelju għandna lil omm il-mara ta' Xmun, li kif Ġesù fejjaqha, "bdiet isservihom" (1:31). Fl-aħħar tal-Evanġelju, imbagħad, naqraw kif taħt is-salib ta' Ġesù "kien hemm ukoll xi nisa jħarsu mill-bogħod … dawn, meta Ġesù kien fil-Galilija kienu jimxu warajh u *jaqduh*, bil-Grieg: *diekonoun auto* (15:40-41).

Ir-referenza għad-*diakonia* min-naħa tan-nisa fil-bidu u fit-tmiem tan-narrattiva tal-Evanġelju, flimkien mar-rabtiet li din il-kelma għandha ma' Ġesù stess, jagħmel minn omm il-mara ta' Xmun mudell ta' dixxipulat, speċjalment dixxipli nisa. Fil-fatt, għalkemm il-verb *diakoneo* diġà ntuża minn San Mark fl-episodju qasir tat-tentazzjonijiet ta' Ġesù fid-deżert fejn naqraw li lil Ġesù "kienu jaqduh, bil-Grieg: *diekonoun*, l-anġli (1:13), omm il-mara ta' Xmun hija ppreżentata bħala l-ewwel mara li ssir tixbah lil Ġesu, li ġie biex jaqdi u mhux biex ikun moqdi (ara Mk 10:45).

L-użu ta' dan il-verb, mela, jurina li dan il-miraklu m'għandux biss funzjoni Kristoloġika, jiġifieri sempliċiment biex jurina min hu Ġesù. Dan il-miraklu jservi wkoll bħala nota qawwija ta' xi tfisser tkun dixxiplu ta' Ġesù.

Fi nżul ix-xemx

Is-silta mbagħad tkompli b'dak li ġara "filgħaxija, fi nżul ix-xemx" (v.32). Mill-mod kif il-Lhud kienu jgħoddu l-jum, il-jum kien jibda ma' nżul ix-xemx.[12] Għalhekk is-Sibt kien jibda minn inżul ix-xemx tal-Ġimgħa u jintemm fi nżul ix-xemx tas-Sibt.

Ninnutaw l-espressjoni doppja 'filgħaxija, fi nżul ix-xemx", fejn it-tieni referenza tagħmel l-ewwel waħda aktar speċifika. Din hija xi ħaġa tipika f'San Mark, fejn juża żewġ espressjonijiet wara xulxin li jfissru l-istess.

Ir-referenza hija waħda importanti għaliex fi nżul ix-xemx, is-Sibt kien jintemm. Miegħu kienu jintemmu wkoll ir-restrizzjonijiet dwar ix-xogħol, movimenti u trasport. In-nies, mela bħal donnhom baqgħu jistennew inżul ix-xemx sabiex iġibu l-morda quddiem Ġesù, għaliex il-liġijiet tas-Sibt kienu jipprojbixxu li wieħed iġorr lil xi ħadd.[13]

Hija sabiħa ħafna x-xena ta' dak li jiġri fi nżul ix-xemx meta "ħadulu quddiemu lil dawk kollha li kienu morda jew li kienu maħkuma mix-xitan." Il-verb "ħadulu quddiemu", bil-Grieg: *epheron,* fit-test Grieg huwa użat fl-imperfett. B'dan il-mod, l-Evanġelista San Mark ried jurina li din ma kinetx xi azzjoni ta' darba imma pjuttost azzjoni kontinwa. Dan ifisser li hawnhekk għandna xena ta' nies ġejjin quddiem Ġesù jġibu l-morda u jerġgħu lura sabiex iġibu aktar morda.

"U quddiem il-bieb inġabret il-belt bi ħġarha. U fejjaq ħafna morda minn kull xorta ta' mard, u ħareġ għadd kbir ta' xjaten li hu ma kienx iħallihom jitkellmu, għax huma kienu jafu min kien" (vv.33-34). Hemm nota kważi ta' esaġerazzjoni fil-ġabra fil-qosor tal-attività ta' Ġesù f'dawn il-versi: "ħadulu quddiemu lil *dawk kollha* li kienu morda jew li kienu maħkuma mix-xitan", "il-belt *kollha*." L-impatt tal-azzjonijiet ta' Ġesù huma enfasizzati bl-użu ta' frażijiet li jinkludu lil kulħadd: "il-morda *kollha* ... il-belt *kollha* u fejjaq *ħafna* morda minn *kull xorta* ta' mard."

Jidher li mhux b'kumbinazzjoni li San Mark jenfasizza l-fatt li l-ewwel żewġ mirakli ta' Ġesù, jiġifieri, l-eżorċiżmu fis-Sinagoga, segwit mill-miraklu ta' fejqan ta' omm il-mara ta' Xmun, iseħħu f'Jum is-Sibt. B'dan il-mod, Ġesù jiġi ppreżentat bħala figura kontroversjali mill-bidu nett tan-narrativa ta' dan l-Evanġelju, għalkemm il-kontroversji fuq Jum is-Sibt ma jqumx qabel 2:23-3:6.

Is-Sibt kien simbolu tas-serħan eskatoloġiku jew *shalom* li Alla kellu jagħti lill-poplu tiegħu. Għalhekk il-fatt li Ġesù beda l-ħidma tiegħu ta' fejqan f'jum is-Sibt jurina li dak li għamel kien

intenzjonat sabiex iġib dan is-Serħan tas-Sibt finali, żmien meta l-ħolqien jiġi meħlus mhux biss mit-tbatija tad-dinja iżda wkoll mill-mard u l-mewt ukoll.[14] Ix-xenarju fi tmiem il-jum mela jipprovdi ġabra fil-qosor tal-attività li Ġesù kien wettaq s'issa.

Referenzi

1 Hemm erbaʼ rakkonti taʼ eżorċiżmi f'San Mark, anke jekk fil-fatt il-kelma eżorċiżmu ma tissemma qatt f'dan l-Evanġelju: f'Mk 1:21-28 għandna r-raġel bi spirtu mniġġes fis-sinagoga taʼ Kafarnahum; f'1:34 naqraw kif Ġesù ħareġ għadd kbir taʼ xjaten minn kull xorta taʼ mard; f'5:1-20 għandna l-imxajtan taʼ Gerasa; f'7:24-30 niltaqgħu mal-mara Sirofeniċja li marret għand Ġesù titolbu sabiex ifejjaq lil bintha li kellha fiha xitan;f'9:14-29 għandna t-tifel maħkum bi spirtu mniġġes. Għandna wkoll ġabra fil-qosor tal-ministeru taʼ Ġesù f'1:39 fejn naqraw kif "Ġesù dar il-Galilija kollha, jippriedka fis-sinagogi tagħhom u joħroġ ix-xjaten." Fil-fatt, San Mark huwa l-uniku Evanġelista li jippreżenta miraklu taʼ eżorċiżmu bħala l-ewwel miraklu taʼ Ġesù hekk kif huwa beda l-ħajja pubblika tiegħu wara li kien sejjaħ lid-dixxipli sabiex jimxu warajh.

2 Fuq dan il-punt u l-movimenti taʼ Ġesù f'dan il-jum ara, Ben Witherington III, *The Gospel of Mark: A Socio-Rhetorical Commentary* (Eerdmans: Grand Rapids/MI, 2001), 97.

3 Minkejja li San Mattew (Mt 8:14) u San Luqa (Lq 4:38) jagħtuna wkoll dan l-istess rakkont f'kuntest differenti, huma jħallu barra l-ismijiet tad-dixxipli li kienu maʼ Ġesù f'din l-okkażjoni.

4 Ara Robert A. Guelich, *Mark 1-8:26 Word Biblical Commentary 34A* (Word Books: Dallas, 1989), 62.

5 L-arkeoloġija kixfet dawk li aktarx huma l-fdalijiet taʼ din id-dar qrib is-sinagoga taʼ Kafarnahum, taħt il-fdalijiet taʼ knisja antika li kienet inbniet fuq dan il-post. Id-dar tikkonsisti f'numru taʼ kmamar żgħar mibnija fuq il-blat, imdawrin minn bitħa miftuħa. Ara Mary Healy, *The Gospel of Mark: Catholic Commentary on Sacred Scripture* (Eerdmans: Grand Rapids/MI, 2008), 49.

6 Ara Guelich, *Mark 1-8:26*, 62.

7 *Strom.* 7,11,63. Ara Benoit Standaert, *Marco Vangelo di una notte vangelo per la vita: Commentario* (Edizione Dehoniane: Bologna, 2012), 129.

8 Ir-rakkonti tal-mirakli taʼ Ġesù f'San Mark, jiġifieri, rakkonti taʼ eżorċiżmi, fejqan, qawmien mill-mewt, mirakli fuq in-natura, jokkupaw 200 versi (aktar mir-rakkonti tal-passjoni), u jiffurmaw prattikament nofs l-Evanġelju qabel id-daħla taʼ Ġesù f'Ġerusalemm. Minkejja dan, il-mirakli jilagħbu parti żgħira fit-tieni parti tal-Evanġelju, jiġifieri minn wara l-istqarrija taʼ Pietru f'Ċesarija taʼ Filippu fil-Kapitlu 8. L-uniċi mirakli wara 8:22-26 insibuhom f'9:14-29, jiġifieri, il-miraklu tat-tifel li kellu fih xitan, u l-miraklu tal-għama taʼ Ġeriko f'10:46-52, u l-miraklu tas-saħta fuq is-siġra tat-tin f'11:1-14.

9 Ara Standaert, *Marco Vangelo di una notte vangelo per la vita,* 130.

10 Ara William L. Lane, *The Gospel of Mark: The New International Commentary on the New Testament* (Eerdmans: Grand Rapids/MI, 1974), 77.

11 Ara d-diskussjoni Rabbinika fuq dan is-suġġett f'Francis J. Moloney, *The Gospel of Mark: A Commentary* (Hendrickson: Peabody, 2002), 55.

12 Ara Ġen 1:5; Lev 23:32.

13 Ara Ġer 17:24.

14 Sfortunatament dak li Ġesù għamel f'jum is-Sibt deher bħala ksur tal-liġi tas-Sibt. Din ir-reazzjoni għall-mirkali taʼ Ġesù f'jum is-Sibt turi kif dawk li ħaduha kontrih ma fehmu xejn mit-tifsira vera tas-Sibt, kif lanqas ma fehmu li fosthom issa kien hemm Sid is-Sibt.